

Ikonografska analiza predstava pauna na rimskom novcu

Izvršena je ikonografska analiza predstava pauna na rimskom numizmatičkom materijalu u cilju vremenskog datovanja ovog ikonografskog motiva i njegovog razvoja tokom vremena, kao i razmatranja simbolike predstava. Osnovu istraživanja čini zbirka od 191 nalaza sakupljenih uz pomoć stručne literature. Rezultati pokazuju da se paun na novcu pojavljuje krajem I v. i da će se zadržati, gotovo neprekidno, sve do kraja III v. Pored nekoliko vladara u čijim izdanjima srećemo ovaj motiv, on se mahom vezuje za žensku liniju carske porodice, koje su često savladari svojih muževa ili sinova. Na osnovu izvršene analize možemo zaključiti da se paun u celokupnom periodu pojavljivanja vezuje za boginju Junonu i da, uz pojavu određenih atributa, simbolizuje stabilnost, mir i jedinstvo u državi. Takođe, motiv se pojavljuje i na posthumnim serijama, i to isključivo kod pripadnika carske porodice. Analizom je utvrđeno da u tim slučajeva paun simbolizuje poistovećenje sa boginjom i ističe značaj uloge koje su ove osobe imale tokom života.

Uvod

Paun je ptica iz porodica fazana koji je sa indijskog potkontinenta preko Male Azije stigao na evropsko tlo tokom antičkog perioda. U grčkoj mitologiji vezan je za boginju Heru, dok je u rimskoj predstavljen kao sveta životinja, pratilac boginje Junone i simbol besmrtnosti, zbog svojih kružnih ornamenata na repu koji su tumačeni kao predstave zvezda (Anđelković *et*

al. 2010: 231-32). Pored fresaka i mozaika motiv pauna srećemo i na numizmatičkim predstavama na rimskom novcu.

Rad se bavi ikonografskom analizom predstava pauna na rimskom novcu u cilju vremenskog datovanja ovog ikonografskog motiva i njegovog razvoja tokom vremena, kao i razmatranjem simbolike prikazanih predstava.

Osnovu rada činila je numizmatička zbirka koja se sastojala iz 191 nalaza. Celokupan materijal prikupljen je iz literature koristeći kao osnovu izdanja *Roman imperial coins* i *Roman silver coins*. Za potrebe analize formirana je posebna baza podataka koja je obuhvatala sledeće kategorije: vladar, godina kovanja, tip novca, metričke podatke, natpis na aversu, opis predstave na aversu, natpis na reversu, opis predstave na reversu, kovnica. Nakon prikupljanja građe, podaci su sistematizovani, najpre po reversnim predstavama i natpisima, a potom hronološki i prema vladaru u čijem izdanju je novac kovan.

Ikonografske predstave pauna

Prema reversnoj ikonografiji jasno možemo izdvojiti pet grupa predstava pauna i to: pauna sa Junonom, samog pauna, pauna sa vladarkom, pauna sa tronom, kao i pauna sa drugim pticama.

Predstava pauna sa Junonom. Ova ikonografska grupa čini najbrojniju seriju u celokupnom materijalu. Sam motiv čini dominantna figura boginje Junone sa paunom koji se nalazi kod njenih nogu (T I, 1-10). Boginja je prikazana u togi, prekrivena velom, a u rukama drži skiptar i pateru. Razlikujemo varijante gde ona sedi na tronu, odnosno stoji, a u jednom slučaju srećemo figuru unutar kružnog hrama (T I, 11). Paun je prikazan u profilu sa skupljenim repom, u sto-

Todor Antić (2000), Beograd, Dr. Đorđa Jovanovića 5/21, učenik 3. razreda Desete beogradske gimnazije „Mihajlo Pupin”

Mateja Stevanović (2001), Leskovac, Majora Tepića 18/8, učenik 2. razreda Gimnazije Leskovac

MENTOR: Aleksandar Radosavljević, student III godine istorije umetnosti na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu

ječem stavu ili raskoraku. Celokupnu predstavu okružuje natpis koje se može javiti u nekoliko različitih varijanti: IVNO, IVNO S C, IVNONEM S C, IVNO CONSERVAT H, IVNO CONSERVAT N, IVNO CONSERVATRIX, IVNO REGINA, IVNO REGINA S C, IVNONI REGINAE, IVNONI REGINAE S C, IVNONI MARTIALI S C.

Prvu pojavu ovog motiva beležimo 139. godine, i biva zastupljen gotovo neprekidno do kraja III v. Novac je kovan u kovnicama Rim, Antiohija i Emesa i izdavan je od strane Faustine I, Faustine II, Lucile, Krispine, Manlije Skantile, Julije Domne, Julije Meze, Julije Mamee, Voluzijana, Salonine, Klaudija II Gotskog, Severine i Zenobije.

Predstava samog pauna. Ikonografiju ove grupe čini figura pauna koji je prikazan frontalno ili u profilu, sa skupljenim ili raširenim repom (T I, 12-17). U najvećem broju slučajeva on je u stojećem statičnom položaju, a beležimo i varijante u hodu sa glavom okrenutom na stranu suprotnu od smera kretanja. Interesantno je da na predstavama gde je paun predstavljen sa raširenim repom uočavamo izvesnu šematizovanost celokupnog motiva. Naime, ornamentalni ukrasi na repu su izvedeni urezima, sama pera predstavljena su paralelnim linijama, dok je ostatak tela dosta uprošćen.

Natpisi koji se mogu uočiti oko same predstave su zastupljeni u prilično manjem broju varijanti, nego što je slučaj sa prethodnim, i razlikujemo CONSECRACTIO, CONSECRATIO S C, CONCORDIA AVGVSTI.

Pojava ovog motiva vezuje se za 82. godinu, koja ujedno čini i početak pojave pauna u rimskoj numizmatici, i proteže se, sa većim ili manjim prekidima, sve do kraja III v. Svi nalazi iz naše zbirke kovani su u Rimu od strane Domicijana, Faustine I, Faustine II, Julije Domne, Pauline i Marinijane.

Predstava pauna sa vladarkom. Centralni motiv u okviru ove ikonografije čini paun sa izraženim perjem i raširenim krilima, koji u letu nosi na svojim leđima vladarku (T I, 18-19). Na nekoliko primeraka krila su predstavljena šematizovano sa svega par paralelnih linija, dok sa druge strane na pojedinim novčićima opažamo sitne krugove po telu koji dočaravaju ornamente na paunovom perju. Interesantno je da na gotovo svim primercima možemo uočiti znatno izduženiju predstavu nogu pauna u odnosu na ostale

predstave, a u pojedinim slučajevima kljun pauna je otvoren.

Vladarka je predstavljena u sedećem položaju, na leđima i okrenuta suprotno od pravca letenja pauna. U levoj ruci drži skiptar, dok joj je desna podignuta uvis prateći njen pogled. U većini slučajeva vladarka je obučena u togu, sa velom koji je obmotan oko glave. Samo u jednom slučaju oko glave vladarke možemo uočiti nepravilni polukrug. U manjem broju slučajeva predstava vladarke je dosta uprošćena, bez dodatnih elemenata kao što su skiptar, toga i veo.

Oko motiva beležimo isključivo jedan natpis – CONSECRATIO.

Ova ikonografija isključivo se vezuje za period od 224. do 256. god. i pronalazi se na primercima koji su kovani u Rimu, Antiohiji i Viminacijumu od strane Julije Meze, Pauline i Marinijana.

Predstava pauna sa tronom. U središnjem delu ovog motiva prikazan je paun u profilu sa skupljenim repom, u raskoraku, ispod trona koji je prekriven naboranom draperijom i naslonom na koji je prislonjen skiptar u vidu izduženog štapa (T I, 20-21). Na naslonu se mogu uočiti dva ornamentalna motiva u obliku latičnog slova S. Samo na jednom primerku prikazan je paun sa afrontiranim raširenim repom. Celokupnu predstavu okružuju različiti natpisi: IVNONI REGINAE, AETERNITAS, CONSECRATIO, CONSECRATIO S C.

Primerci iz ove serije izdavani su tokom II veka, tačnije od 139. do 180. god. sa manjim prekidom, a kovani su isključivo u Rimu od strane Faustine I i Faustine II.

Predstava pauna sa drugim pticama. Ovu ikonografsku grupu predstavlja animalistička kompozicija tri ptice prikazane u nizu (T I, 22-23). U jednom slučaju desni deo kompozicije zauzima sova, u profilu, koja je okrenuta telom suprotno od orla, dok joj je pogled okrenut frontalno (T I, 22). Orao, koji je sledeći u nizu, pogledom prati sovu, ali je telom, u profilu, okrenut suprotno od pauna koji je poslednji. Paun je predstavljen frontalno sa raširenim repom, u stojećem stavu i glavom okrenutom ka desno. U okviru ove serije beležimo još jedan primerak, na kome je sova predstavljena kako stoji na štitu pored kojih se nalazi štap ili koplje (T I, 23). Dva različita natpisa koje nalazimo u okviru ovog motiva vezani su za svaki od dva primerka. Prvom pripada natpis SC, koji je smešten u donjoj zoni ispod ptica, dok drugi čini kombinacija

Tabla I (naspramna strana). 1 – Faustina I, aureus, paun sa Junonom, 139. g., 2 – Faustina II, denar, paun sa Junonom, 175. g., 3 – Manlija Skantila, aureus, paun sa Junonom, 193. g., 4 – Julija Domna, aureus, paun sa Junonom, 200. g., 5 – Julija Mamaea, denar, paun sa Junonom, 222. g., 6 – Klaudije II Gotski, antoninijanus, paun sa Junonom, 268. g., 7 – Zenobija, antoninijanus, paun sa Junonom, 272. g., 8 – Severina, sestercij, paun sa Junonom, 275. g., 9 – Krispina, denar, paun sa Junonom, 178. g., 10 – Lucila, as, paun sa Junonom, 164. g., 11 – Voluzijan, antoninijanus, paun sa Junonom u hramu, 251. g., 12 – Domicija, aureus, paun sam, 82. g., 13 – Faustina I, denar, paun sam, 139. g., 14 – Faustina II, denar, paun sam, 176. g., 15 – Julija Domna, denar, paun sam, 218. g., 16 – Paulina, denar, paun sam, 235. g., 17 – Marinijana, antoninijanus, paun sam, 257. g., 18 – Julija Meza, denar, paun sa vladarkom, 227. g., 19 – Marinijana, antoninijanus, paun sa vladarkom, 254. g., 20 – Faustina I, denar, paun sa tronom, 146. g., 21 – Faustina II, denar, paun sa tronom, 176. g., 22 – Antonin Pije, kvadrans, paun sa drugim pticama, 140. g., 23 – Hadrijan, kvadrans, paun sa drugim pticama, 134. g.

Panel I (opposite page). 1 – Faustina I, aureus, Peacock with Juno, 139 AC, 2 – Faustina II, denarius, Peacock with Juno, 175 AC, 3 – Manlia Scantilla, aureus, Peacock with Juno, 193 AC, 4 – Julia Domna, aureus, Peacock with Juno, 200 AC, 5 – Julia Mamaea, denarius, Peacock with Juno, 222 AC, 6 – Claudius II Gothicus, antoninianus, Peacock with Juno, 268 AC, 7 – Zenobia, antoninianus, Peacock with Juno, 272 AC, 8 – Severina, sestertius, Peacock with Juno, 275 AC, 9 – Crispina, denarius, Peacock with Juno, 178 AC, 10 – Lucilla, as, Peacock with Juno, 164 AC, 11 – Volusian, antoninianus, Peacock with Juno in temple, 251 AC, 12 – Domitia, aureus, Peacock alone, 82 AC, 13 – Faustina I, denarius, Peacock alone, 139 AC, 14 – Faustina II, denarius, Peacock alone, 176 AC, 15 – Julia Domna, denarius, Peacock alone, 218 AC, 16 – Paulina, denarius, Peacock alone, 235 AC, 17 – Mariniana, antoninianus, Peacock alone, 257 AC, 18 – Julia Mesa, denarius, Peacock with empress, 227 AC, 19 – Mariniana, antoninianus, Peacock with empress, 254 AC, 20 – Faustina I, denarius, Peacock with throne, 146 AC, 21 – Faustina II, denarius, Peacock with throne, 176 AC, 22 – Antoninus Pius, quadrans, Peacock with other birds, 140 AC, 23 – Hadrian, quadrans, Peacock with other birds, 134 AC.

prvog i natipa COS III smeštnog iznad animalističke kompozicije. Ovi primerci kovani su u periodu 134-144. god. u kovnici Rim, od strane imperatora Hadrijana i Antonija Pija.

Diskusija

Na osnovu dobijenih rezultata možemo jasno videti da se novac sa ikonografskom predstavom pauna u rimskoj numizmatici pojavljuje krajem I v., odnosno u izdanjima od 82. god., i da se kuje sve do kraja III veka, poslednjim izdanjima iz 275. godine.

Ukoliko bismo detaljnije analizirali hronološki raspon i predstave koje se u tom periodu pojavljuju, vidimo da prvi primerci pripadaju Domiciji Logini, supruzi Domicijana, poslednjem pripadniku Flavijejske dinastije. Na ovom novcu predstavljen je sam paun, čiji će se motiv u daljem periodu pojavljivati do samog kraja. Razlog uvođenja nove ikonografije verovatno treba tražiti u izvesnom proširenju repertoara novim zoomornim motivom, jer su takve predstave, uz personifikacije i vrline, među numizmatičkim materijalom iz ovog perioda dosta zastupljene (Sobocinski 2006: 590). In-

teresantno je da će se već u periodu od 133. do 144. god. pojaviti novi motiv u obliku animalističke kompozicije pauna sa drugim pticama, i kojeg kasnije ne srećemo. Ovi primerci su izdati od strane Hadrijana i Antonija Pija, predstavnika Antonina, u čije vreme dolazi do minimalizacije ikonografskog predstavljanja božanstava i znatnog isticanja personifikacija, simbola i vrlina (Rowan 2013: 233-34).

Od vremena Antonija Pija dolazi do značajne ekspanzije upotrebe pauna kao ikonografskog motiva na novcu. Faustina I, supruga Antonija Pija, uvodi novi motiv Junone sa paunom i pauna sa tronom, dok će se među posthumnim izdanjima naći i motiv samo sa paunom. Interesantno je da se od ovog perioda dalja izdanja vezuju isključivo za žensku carsku liniju. Naime, Faustina II, kćerka Faustine I, izdaje novac sa motivom Junone sa paunom, da bi se nakon stupanja na vlast njenog muža Marka Aurelija pojavila izdanja pauna sa tronom. Posthumne serije Faustine II, isključivo na reversnoj strani, prikazuju pauna samog. Dalji nastavak vezuje se za Lucilu, ćerku Faustine II i suprugu Lucija Vera, savladara Antonija Pija. Novac iz ovog perioda isključivo na sebi nosi motiv Junone sa paunom.

22

23

Interesantno je da Lucila izdaje novac u isto vreme kada i njena majka Faustina II, ali jasno možemo uočiti da među njenim izdanjima nema predstave pauna sa tronom. Razlog ovome verovatno treba tražiti u tome da je ova ikonografska predstava je bila rezervisana za carice, a ne i za princeze. Poslednja izdanja iz vremena Antonina pripadaju Krispini, supruzi cara Komoda, čiji novac na reversu predstavlja Junonu sa paunom. Krispina nema direktnih rodbinskih veza sa Faustinom I, niti sa njenom ćerkom i unukom, ali je njena porodica bila u tesnoj vezi sa svim vladarima dinastije Antonina.

Iz perioda vladavine pet careva beležimo nekoliko primeraka u izdanjima Manlije Skantile, supruge Didlije Julijana, koja će dobiti titulu avguste i koju će podići Lucila. Skantilin novac na reversnoj strani beleži isključivo ikonografiju Junone sa paunom.

Dolaskom dinastije Sever na vlast kovanje novca sa predstavama pauna ne prestaje. Prvi primerci vezuju se za uticajnu Juliju Domnu, suprugu Septimija Severa, koja izdaje novac sa motivom Junone sa paunom. Identičnu ikonografiju beležimo i kod njene sestre Julije Meze i Julije Mamee, Domnine kćerke. Nesumnjivo je da Severi teže za povezivanjem tradicije Antonina gotovo u svim segmentima, i verovatno je i to uzrok daljeg korišćenja ikonografije pauna i na novcu. S druge strane, predstave koje nalazimo kod Julije Meze i Julije Mamee, tumače se kao njihovo povezivanje sa prvom caricom dinastije Sever, vrlo uticajnom Julijom Domnom, koja se za života poistovećivala sa boginjom Junonom (Marsden 1996: 12).

Nakon vladavine Severa dalju pojavu predstava pauna nalazimo u 236. godini u posthumnim izdanjima Sesilije Pauline, supruge Maksima Tračanina. U ovom periodu pored predstava samog pauna, beležimo nov ikonografski motiv vladarke koja jaše pauna. Istorijski izvori nam ne pružaju dovoljno informacija o Paulinom poreklu, te ostaje nepoznato da li je ona imala rodbinskih veza sa ženskom linijom Severa. Nakon ovih izdanja sledi manja pauza, da bi 251. godine došlo do pojave novca u izdanju cara Voluzijana, čija reversna predstava nosi motiv Junone sa paunom. Naredni period vezan je za posthumne serije Egnacije Marinijane, supruge Valerijana, čiji novac beleži motive vladarke na leđima pauna i predstave samog pauna, kao i Julije Kornelije Salonine, ćerke

Marinijane, Galenijanove supruge i savladara, gde reversna ikonografija nosi motiv Junone sa paunom. Poslednja izdanja vezuju se za Klaudija II Gotskog, Zenobiju, sirijsku kraljicu Palmirskog carstva, i Ulpiju Severinu, suprugu Aurelijana, gde se u sva tri slučaja radi o predstavama Junone sa paunom.

U rimskoj mitologiji paun je direktno povezan za vrhovnom boginjom Junonom koja je između ostalog i zaštitnica žena, a kasnije i zaštitnica države (Cermanović i Srejskić 1992: 182-83). Verovatno u ovoj činjenici treba tražiti i razlog veće zastupljenosti motiva pauna kod ženskih pripadnica vladarske linije, od kojih većina ima i ulogu savladara. Na taj način sama predstava i njena simbolika ima daleko veći značaj. Interesantno je da u našoj seriji možemo razlikovati novac koji je kovan za života od posthumnih serija. S druge strane, u tumačenjima ikonografske simbolike ne smemo zanemariti i natpise koji okružuju sam motiv, ali i one koje se nalaze na aversnoj strani.

Ukoliko obratimo pažnju na prve primerke u izdanju Domicije (T I, 12), vidimo da centralni motiv zauzima sam paun sa okolnim tekstom CONCORDIA AVGVSTI. U ovom slučaju tumačenje predstave treba tražiti u težnji ka isticanju sloge i jedinstva države, koja direktno zavisi od avgusta, što je i ona sama (Varner 1995: 187). Ovome ide u prilog što je paun simbol vrhovne boginje Junone, dok sa druge strane njen suprug Domicijan izdaje novac sa predstavom orla, simbolom i svetom životinjom Jupitera.

Za vreme Hadrijanove vladavine dolazi do pojave nove ikonografije prikazane kroz animalističku kompoziciju sove, orla i pauna (T I, 23). Sve tri ptice predstavljaju svete životinje i kapitolsku trijadu. Naime, orao je simbol Jupitera, sova i predstavljeni atributi koplje i štit su simbol Minerve, a paun je simbol Junone (Cermanović i Srejskić 1992). Kako u ovo vreme dolazi do većeg isticanja personifikacije, simbola i vrlina, ova ikonografska predstava čini se sasvim prirodnom.

U isto vreme beležimo i pojavu novih ikonografskih motiva Junone sa paunom, kao i pauna sa tronom u prvim izdanjima Hadrjanove supruge, Faustine I, koji su kovani za njenog života.

Predstave Junone sa paunom koje su izdavane za života nalazimo od 139. do 275. godine u izdanjima gotovo svih ženskih osoba, izuzev primeraka Voluzijana i Klaudija II Gotskog.

Ikonografski sadržaj predstavlja Junonu sa ili bez vela, sa elementima uzvišene vlasti kroz simbol skiptra. U okviru ovih scena nalazi se i natpis IVNO REGINA koji se direktno tumači kao boginja zaštitnica vladarki (Stevenson 1889: 497). Ukoliko bismo se osvrnuli na vladarski položaj žena koje su izdavale novac sa ovom ikonografijom, nesumnjivo je da su one na taj način želele da ukažu na svoj značaj i status. S druge strane, zbunjuje činjenica da ovakav ikonografski motiv i sam natpis nalazimo kod Klaudija II Gotskog (T I, 6), što predstavlja poseban problem u tumačenju i za koji u ovom trenutku nema adekvatnih objašnjenja.

Slične elemente beležimo i na predstavi pauna sa tronom sa natpisom IVNO REGINA. Kako i u okviru ove ikonografije nalazimo simbole moći i božanstva, ovu predstavu treba tumačiti na isti način kao i prethodnu. Motiv skiptra simbolizuje moć, dok je božanstvo predstavljeno kroz atribut (Elmas 1824: 738). Interesantno je da ovaj motiv nalazimo samo u izdanjima Faustine I i Faustine II (T I, 20-21).

U ovom periodu nalazimo i na prve posthumne serije koje svakako zahtevaju posebnu pažnju u ikonografskim tumačenjima. Među ovim motivima razlikujemo predstave samog pauna i pauna sa tronom.

Predstave samog pauna prati natpis CONSECratio ili CONSECratio S C i nalazimo ga u izdanjima Faustine I i Faustine II, kao i u kasnijim kovanjima Julije Domne, Pauline, a naročito kod Egnacije Marinijane (T I, 17). U prvim izdanjima paun je prikazan kako šeta sa glavom okrenutom nasuprot pravcu kretanja, dok u kasnijem sa raširenim krilima. S druge strane, motiv pauna sa tronom i okolnim natpisom AETERNITAS, CONSECratio ili CONSECratio S C nalazimo samo u izdanjima Faustine I i Faustine II. Na oba motiva predstavljene su ženske figure sa velom na glavi i epitetom DIVA. Nesumnjivo je da se u ovim slučajevima radi o simbolici apoteoze, odnosno uzdizanja ličnosti vladara (ili člana vladarske porodice) u rang božanstva.

Videli smo da se simbol pauna vezuje za vrhovnu boginju, i tumačenje motiva samog pauna treba tražiti u posvećenju preminulog sa Junonom, što svakako ukazuje i sam natpis CONSECratio (Babelon 1970: 108). S druge strane, motiv pauna sa tronom nosi sa sobom još jaču

simboliku, jer se apoteoza odnosi na ne običnog člana porodice, već na savladara, što u slučaju Faustine I i Faustine II i jeste bio slučaj (Levick 2014: 63, 170). Ipak, o većem uticaju govori natpis AETERNITAS, koga nalazimo samo na izdanjima Faustine I, jer sam epitet nosi božansku personifikaciju besmrtnosti, i povezan je sa imperijalnim kultom (Babelon 1970: 112).

Poslednja u nizu ikonografska predstava koja je zastupljena u našoj zbirci odnosi se na motiv pauna koji na leđima nosi vladarku i koji se pojavljuje isključivo u posthumnim izdanjima Julije Meze, Pauline i Egnacije Marinijane. Na aversnoj strani predstavljena je bista vladarke sa natpisom DIVA, dok reversni motiv okružuje natpis CONSECratio. Tumačenja ovih predstava verovatno treba tražiti u procesu apoteoze, pri čemu se najpre treba osvrnuti na istorijske podatke koje nam govore o ličnostima prikazanih na novcu. Julija Meza je bila sestra Julije Domne i vrlo uticajna žena u Rimskom carstvu. Za vreme Elegabela ona dobija titulu Augusta avia Augusti (Icks 2011: 19), a posthumni primerak se datira u 224. godinu, kada je na prestolu njen unuk Aleksandar Sever. O Paulininom životu i poreklu na žalost nemamo pisanih tragova, ali celokupan numizmatički materijal prikazuje je sa titulom auguste. Slična je situacija i u slučaju Egnacije Marinijane.

Imajući u vidu istorijske izvore možemo sa velikom sigurnošću tvrditi da se na posthumnom novcu na kojima je prikazana Julija Meza ikonografija odnosi na proces apoteoze. Posmatrajući sličnu predstavu Sabine, Hadrijanove supruge, gde se ona uzdiže na krilima orla, simbolu Jupitera, u potpuno identičnom položaju tela i pratećim elementima kao u našem slučaju (Vogel 1973: 45), možemo pretpostaviti da je proces ikonografski unapređen time što vladarku umesto orla nosi paun koji je simbol Junone (Cernanović i Srejskić 1992). Ovome u prilog ide i utvrđeni element skiptra, simbola vladavine, kojeg vladarka drži u ruci. S druge strane, u ostala dva slučaja moramo biti obazriviji u tumačenjima. Istorijski izvori o životima Pauline i Marinijane su dosta oskudni, ali kako su u numizmatičkom materijalu one pominju kao savladarke i kako i u našoj seriji one nose skiptra u ruci, slično kao i Julija, možemo pretpostaviti da se radi o prikazu procesa apoteoze.

Zaključak

Na osnovu sprovedenog istraživanja možemo zaključiti da se paun kao novi ikonografski motiv na rimskom novcu pojavljuje krajem I v. i da će se kao takav zadržati sve do kraja III v. Pored nekoliko imperatora u čijim emisijama srećemo ovu predstavu, ona je većinom prisutna kod pripadnica ženske linije carske porodice koje su ujedno savladarske svojih muževa ili sinova, i eventualno nekih drugih blisko povezanih ženskih osoba.

Interesantno je naglasiti da se pojava ove predstave javlja u trenutku kada dolazi do isticanja personifikacije, simbola i vrlina u ikonografiji. Kako je analiza pokazala da se paun vezuje za boginju Junonu, koja ima vrlo važno mesto u rimskom panteonu, i poseduje niz različitih atributa, nesumnjivo je da kao takav simbolizuje stabilnost, mir i slogu u državi. Verovatno u tome treba tražiti i razlog njevog pojavljivanja upravo na novcu ženske linije carske porodice, jer je Junona ujedno i zaštitnica žena i porodice. S druge strane, pojava pauna na posthumnim serijama upravo kod savladarki ili majki imperatora, navodi na zaključak da se ova predstava koristiti kao simbol poistovećenja sa boginjom, i time ukazuje na značaj koji su ove ličnosti imale tokom života.

Dalja istraživanja koja bi obuhvatila širi ikonografski spektar pripadnica ženske carske linije u mnogome bi upotpunila sliku, ne samo o motivu pauna, već i sliku o životu ovih žena i značaju koji su imale tokom i nakon života.

Građa

RIC II

Mattingly H., Sydenham E. A. 1962. *The Roman Imperial Coinage II, Vespasian to Hadrian*. London: Spink and Sons.

RIC III

Mattingly H., Sydenham E. A. 1930. *The Roman Imperial Coinage III, Antoninus Pius to Commodus*. London: Spink and Sons.

RIC IV-1

Mattingly H., Sydenham E. A. 1936. *The Roman Imperial Coinage IV-1, Pertinax to Geta*. London: Spink and Sons.

RIC IV-2

Mattingly H., Sydenham E. A. 1938. *The Roman Imperial Coinage IV-2, Macrinus to Pupienus*. London: Spink and Sons.

RIC V-1

Percy H. W., Sydenham E. A., Mattingly H. 1927. *The Roman Imperial Coinage V-1, Valerina I to Florian*. London: Spink and Sons.

Literatura

Andelković J., Nikolić E., Rogić D. 2010. Peacock as a sign in late antiquity. *Arheologija i prirodne nauke*, **6**: 231.

Babelon J. 1970. *Antička numizmatika*. Beograd: Arheološko društvo Jugoslavije

Cermanović A., Srejić D. 1992. *Rečnik grčke i rimske mitologije*. Beograd: Srpska Književna Zadruga

Elmas J. 1826. *A general and bibliographical dictionary of fine arts*. London: Thomas Tegg

Levick B. 2014. *Faustina I and II: Divine women of the Golden age*. Oxford University press

Icks M. 2011. *The Crimes of Elagabalus: The Life and Legacy of Rome's Decadent Boy Emperor*. London: I. B. Tauris

Marsden A. 1996. Between Principate and Dominate: Imperial Styles under the Severan dynasty and Divine iconography of house on coins, medals and gems, AD 193-235. *Journal of the British Archaeological Association*, **150**: 150.

Rowan C. 2013. Imaging the golden age: the coinage of Antoninus Pius. *Papers of the British School at Rome*, **81**: 211-246.

Stevenson S. W. 1889. *A dictionary of roman coins, Republican and Imperial*. London: George Bell and sons

Sobocinski I. G. 2006. Visualizing Ceremony: The Design and Audience of the Ludi Saeculares Coinage of Domitian. *American Journal of archeology*, **60** (4): 581.

Vogel L. 1973. *The column of Antoninus Pius*. Harvard University press

Varner E. 1995. Domitia Longina and the Politics of Portraiture. *American Journal of archeology*, **99** (2): 187.

Iconographic Analysis of Peacock Presentations on Roman Coins

This paper is based on the iconographic and basic numismatic analysis carried out on 191 examples of Roman Imperial coins with reverse peacock presentations. The purpose of this research was to monitor the development of the peacock motif on Roman coinage and possibly to determine the meaning of the symbol through the period of minting. The material for this research was collected from archaeological literature. The collected material, containing 191 coins, was subjected to numismatic analysis with certain basic parameters of analysis: weight, type of material, nominal, face and reverse inscription, obverse description, and most important description of the reverse. After the analysis, the money was divided into five groups based on the description of the reverse.

The five groups are divided in the following way: presentation of the peacock with Juno; presentation of the peacock itself; presentation of the peacock with the ruler; presentation of the peacock with other birds. The divided coins were subjected to an iconographic analysis in which each presentation was analyzed and described in detail. The main part of the research was the analysis and explanation of the symbolism of reverse inscriptions and presentations, as there is evidence that the mentioned symbolism changed through the time span of the minting of the coins with reverse peacock presentations (1st-3rd c.). During this phase of the research it was noticed that the money with the peacock presentations

first appears in Rome during the reign of Domitian, the Emperor of the Flavian dynasty. This appearance is attributed to the expansion of the iconographic repertoire which then took place, when a large number of animalistic presentations on the reverse of Roman coins appeared. It was also noted that the minting ceased after Domitian until the time of the rule of Hadrian and later Antoninus Pius, and then, almost exclusively by the female line, continued until the end of the minting period. It is also noted that during the period of the Antonin dynasty there is the greatest number of new presentations, especially during the reign of Antoninus Pius and Faustina I.

Minting continues during the time of the Severus dynasty and the crisis of the third century when the presentation of the peacock with the ruler appears. It is interesting to note that the emergence of this presentation comes at the moment when the aspiration to emphasize personification, symbolism and virtue in iconography is very important in Roman minting. As the analysis shows that the peacock is linked to the goddess Juno, which has a very important place in the Roman pantheon, and for a number of different attributes, it is undoubtedly a symbol of stability, peace and overall state of the Empire. It is probably also necessary to look for precise reasons for its appearance on the money of the female line of the Emperor's family, because the goddess Juno is also the protector of women and family. Furthermore, the emergence of the peacock in the posthumous series of mothers and co-rulers of the Emperor suggests that this presentation should also be seen in a symbolic way as the identification of the Empress with the goddess and a symbolic way of representing the importance they had during their lives.